

Vlam in die sneeu: Die liefdesbriewe van André P. Brink en Ingrid Jonker

Umuzi

November 2015

Let wel: Briewe is vir bemarkingsdoeleindes verkort.

[Grahamstad]

21.4.63

Heerlike klein mens,

Ek het eintlik 'n paar neutrale “in transit”-dae nodig gehad tussen die Kaap en terug-wees, net om die oorgang geleideliker te maak. Ná die week – en veral die drie dae – van verandering, moet ek nou met heelwat renons die óú bedreiging van die vaste, “veilige”, burgerlike bestaan van vooraf belewe. Respectability. Die voorafbepaalde reaksie op die voorafbepaalde prikkel. Daar's mense vir wie so 'n bestaan nooit 'n bedreiging is nie omdat hulle *in* hulleself te vry is om vasgekeer te kán word; maar ek moet my voortdurend verset juis omdat dit so maklik sou wees om maar dié opium te neem. Die Kaapse week, jý, het darem 'n teëmiddel gegee. Moet ek beleefd daarvoor “dankie” sê? Dit sou dit alleedaags maak. Veral “ons” nag. Wat [T.S.] Eliot gesê het – “poetry can communicate before it is understood” – kan in sekere sin ook vir *mense* geld wat só, vry, deur seks bymekaar uitkom. Dis *juis* 'n kommunikasie wat goddank anderkant die woorde bly. Want waaruit sou my klein inventaris (veral in dié nugter daglig) kan bestaan?: 'n geur, herinneringe aan hande, hare en borste, stem, trane, sinisme, spel, rooiwijn; twee dubbele brandewyne; oë: wat spot, wat nee sê, wat vloek, wat minag, wat speel, wat ja sê, wat soet en bly is, of de-moer-in en bedonnerd ...! Só kom mens nêrens uit nie. Maar gelukkig is dié dinge net beginpunte; is herinnerings en liggame net titels van lang gedigte; en is ons “bymekaar slaap” 'n soort Mis-hou waarin die transsubstansiasie volkome is. (Is dit dalk ons “ongelowiges” se suiwerste religie? Waarom sou jy anders juis dán Here-God sê? – Giuseppe di Lampedusa se mooiste meisiekarakter sê dan: “Gésumaria!”)

Kan 'n liggaam self onthou? Ja. Ek dink eintlik dis 'n beter onthou as die onbetroubare “geheue”. Myne onthou joune. En dis nie vanweë die paar strategiese pyntjies of 'n merkje aan my skouer nie. Ook nie – hoop ek! – omdat ek maar “deel uitmaak van jou verdriet” nie: dis meer positief. Die liggaam se onthou, teenoor die brein s'n, is soos beeldspraak tussen nugter woorde.

Ok. Sê nou maar: “Twak!” Of erger. Ek is nie besig met 'n Simone de Beauvoir-dissertasie nie. Ek is eintlik net besig om langs 'n omweg te sê wat ek al gesê hét: dankie.

Tot tyd en wyl ek weer by jou kom, moet ek my tevrede hou met jou manuskrip (en jy moet maar laat weet wanneer jy voel dis tyd dat hy terugkom!) Gelukkig is daar 'n onverwagte vooruitsig dat dié terugkeer gouer sal wees as wat ek gemeen het.

Intussen is my grootste werk – en hoofbrekens – nou die tik van *Die ambassadeur/Die ongedurige kind*. Ek wil die ding nou klaarkry – as daar nie so baie veranderings met die oortik gemaak moes word nie, het ek jou as professionele tikster gehuur. Nou snork ek maar self op – en jy bars as jy moan oor foute. Ek wil hê jy moet kennis maak met Gillian en Nicolette. (Gelukkig weet ek jy sal nie doekies omdraai nie!) Daar kom darem 'n fragmentjie

in die tweede 60. Maar wanneer kom dié? Bartho [Smit] het juis in sy jongste brief taamlik huiwerig geklink oor die finansiële vooruitsigte. Hy kom oor ’n paar dae hier aan; dan sal ek in elk geval eerstehands meer uitvind.

Ek het Rob [Antonissen] vanoggend gesien, en sonder dat ek daarna gevra het, het hy verwys na jou gedigte in 60 (wat hy blykbaar nou eers gelees het). Hy voel “baie opgenome” daaroor. Jy’t gesê jy steur jou nie aan kritici nie, maar dalk bring dit tog ’n kolletjie warmte. Jy het genoeg winterse dinge beleef. Ek weet ons staan vry teenoor mekaar, bind mekaar aan niks, *verbind* mekaar tot niks: maar ek *wens* ek kon by jou wees; en help. Nie net om ’n woonplek te kry en al die peuterighede van elke dag te deel nie; maar – dalk – om te help “om van alleenwees langsaam te genees”.

Moenie – Here, Ingrid – in Jan [Rabie] se huis doen wat jy wou doen nie. Daar is geen redelike gronde waarop ek jou kan – of wil – oortuig nie. Dalk dring ek daarop aan uit suiwer selfsugtige oorwegings. Maar *moenie*. Jy moet nog dinge maak soos “Begin somer”, “Dood van ’n maagd”, “Bitterbessie dagbreek”, “Art poétique”, [“L’art poétique”] die reeks “Intieme gesprekkies”; en ons moet saam weer maak wat nie in Afrikaans “gemaak” kan word nie: liefde.

Die son roep my uit (dis hier al behoorlik winter); ek wil in die tuin gaan sit en [Paul] Éluard en Jonker lees.

Skryf, Ingrid. En laat my doen net wat ek moontlik *kan* om te help. Waarmee ook al.

Sê groete vir Chris [Lombard] , en sê vir hom weer dankie. En skryf – vir ons – ’n gedig oor: “Die herinnering aan ’n aand is ’n appel”; en verbind dit met Adam-en-Eva se appel; en eet die appel aan die einde; en vra dan: En nou? Jy sal weet hoe. Ek is nie ’n digter nie.

Met liefde,

André.

Sondag 5 Mei 1963.

André my liewe hartjie,

Ek skryf vir jou nogal meer as wat ek pos – ’n ou gewoonte. Baie dankie vir die brief van Dinsdag, wat jy nie “behoort” te geskryf het nie! Ek hoop jy sal nooit weer voel dat jy dit of dat by my “hoort” nie – waarvan ek júis hou is jou oop eerlike impulsiewe reaksies. En dus was jou brief eintlik ’n heerlike verrassing en het ek ’n flater laat deurgaen op die voorblad van die *Strydkreet*. Maar ek het vir die werksvoorman gesê dis eintlik net 50% my skuld, wat hom ’n bietjie verwar het totdat ek ’n beter verskoning kan uitdink.

Raai wat? My kind het gister per vliegtuig aangekom en lê nou lekker warm en slaap in die kamer langsaan. Sy’t so oulik geword en wanneer ek nie meer kan berispe nie moet ek maar lag, veral as sy nog boonop vir my “klein mammatjie” noem!

Het my nou die dag se brief jou vreeslik depress? Ek is nie ’n prosa-skrywer nie – maar soos jy sê is daar nog ’n paar dinge in die lewe waarvoor daar Goddank geen woorde nodig is nie. Ek wil ook graag met jou praat maar hemelweet nie met woorde op ’n stuk papier nie. Wil jou ook nog vertel van my nuwe gedig gebaseer op die Hollandse heks-tekste “Jy’t my getoor, towenaar ...” dan verskuif die gedig in so ’n droom-atmosfeer, maai ek alles af en staan naak en siel-alleen en gelukkig, totdat die “spel” verbreek word en ek moet “terug na my bloedverwante/terug na my naasbestaandes/ terug na die voorgeboortelike dood/waar ek hoort”.

André,[as] jy praat van dinge besweer, is dit reeds ’n aanduiding dat hulle aan die verlore gaan is, “because what is actual is actual only for one time/and only for one place/therefore I rejoice that things are as they are and I [re]nounce the blessed face ...” Om iets te laat dúúr, sal jy dáárvoor ’n towermiddel vind, towenaar? Kind, ek voel gedwarsboom en het toe jou portretjie in *Die Huisgenoot* gaan opsoek dat ek darem kan sien hoe jou “verklaarde” gesig lyk ... dis raar om iemand so skielik en volkome te ontdek en daarna die *fisiese afstand* soos jy dit noem, dat alles nou daarop moet berus en geskied ...! Intussen swem ek in die yskoue water van Clifton en werk, en ontvang, lyk dit, honderde mense ... en slaap verskriklik baie!

Die gedigte wat jy aan my gestuur het, is weereens ’n bewys van jou verbasende ontvanklikheidsvermoë en hoë emosionele tempo – wat natuurlik die broodnodigste is vir die hele ingewikkelde organisasie van die kunstenaar se gereedskap. Wat nog in dié gedigte kortkom is die *tegniese onderskraging*, wat wel later kom (as jy daarmee sal volhou en ek weet jy behoort (en nou behoort jy) dit te doen). Die digkuns lê net onder die oppervlakte van jou hoogs liriese prosa van *Lobola* en *Caesar*. Ek sien baie uit na *Die ongedurige kind*, jy sal my hoegenaamd nie daarmee *opsaal* nie, ek wag die koms daarvan af in die vreugde waarop ek ook ’n reg het. Om terug te kom na die gedigte ... Mees geslaagd vir my, is “Through the looking glass” en veral die aarde wat soos ’n sydisselsaadjie wegdryf (die twee mense aan wie ek die gedigte in vertroue gewys het – Chris [Lombard] en Freda Linde, het albei sonder huiwering in byna dieselfde woorde gesê, alhoewel hulle nie die gedigte as *geheel* geslaagd beskou het nie: “Maar daar bestaan geen twyfel nie; he’s our man.”) Ook hou ek van “Meisie” vanaf: “jý: jy speel met die hemel” en veral “klein midas-kind/ onder jou vingers/ word alles poësie ...” Ook van “kom slaap by my” en van die woorde wat soos stout kinders in donker kamers speel. Ek hoop jy sal aangaan, lank, baie lank nadat die oorspronklike inspirasie getaan het ... Stuur vir my alles wat jy skryf, en wanneer ons bymekaar is wil ek

graag alles, reël vir reël, met jou nagaan, ook omdat ek, weet ek reeds, soveel van jón kan leer.

Maar nou skryf ek nie 'n woord verder nie. Net nou glo jy ek is verlief op jou! Maar bel my een aand (wanneer jy die brief kry).

Fixed time en Personal. Dan hoor ek wel jou stem en sien of dít waar is! Tot dan, skat,

Ingrid

NS Wat is jou tweede naam? IJ.